

Pamatprincipi kultūrvēsturiskās vides pieejamības risināšanai

Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde 27.12.2022.

Vides pieejamība ir iespēja cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem pārvietoties un orientēties vidē atbilstoši tās paredzētajai funkcijai.

Kultūras mantojums sastāv no uzkrātu resursu kopuma, kas saņemti mantojumā no pagātnes un kas, neatkarīgi no piederības, indivīdu un sabiedrības uztverē tiek uzskatīti par vērtību, pārlicības, zināšanu, tradīciju atspoguļotājiem un paudējiem. Tas ietver arī vidi, kas izveidojusies cilvēku un vietu mijiedarbībā, laikā ejot (*Eiropas Padomes Vispārējā konvencija par kultūras mantojuma vērtību sabiedrībai*).

Apzinoties, ka no paredzamā kādas vietas apmeklētāju skaita, vismaz 10% var būt ar kādu funkcionālu traucējumu un ka vides pieejamība rada publiskās ārtelpas un publisko būvju ērtāku lietojumu ikvienam, vides pieejamība kļūst par telpiskās vides veidošanas pamatprasību un būtisku kvalitātes rādītāju. Cilvēkiem ar dažādiem funkcionāliem traucējumiem arvien vairāk jārada iespēju baudīt cilvēka cienīgu un pilnvērtīgu dzīvi. Tas attiecas ne tikai uz fizisko nokļūvi, bet arī uz orientēšanās spējām un citām būtiskām, arvien no jauna apzinātām vajadzībām. Cilvēkiem redzes, dzirdes, kustību, intelektuālās attīstības, psihosociālie un citi neredzami traucējumi ir iemesls sabiedrības kopējās atbildības uzmanības kāpināšanai. Katram sabiedrības loceklim, arī ar funkcionāliem traucējumiem nepieciešama ērta dzīve, bez citu palīdzības vai ar iespējami mazāku atbalstu.

Vides pieejamība un sapratīgs pielāgojums:

Ir jāveido vide, kura ir ērta un droša visiem, ar vienlīdzīgām iespējām. Kultūras mantojuma statuss nevar būt par iemeslu vides pieejamības vajadzību nerisināšanai. Kultūrvēsturiskā vidē vides pieejamības risinājumu atslēga ir izpratnē, atbildībā un kvalitātē. Lai kultūrvēsturiskā vidē veidotu kvalitatīvāku vides pieejamību, Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde piedāvā šādus pamatprincipus:

1. Kultūras mantojums ir vērtība sabiedrībai, pēc būtības neatjaunojams resurss, tas izmantojams saudzīgi, maksimāli saglabājot tā autentiskumu, oriģinālo vērtīgo substanci, vizuālo tēlu, kultūras mantojuma vērtību kopuma radīto noskaņu un informatīvo nozīmi;
2. Kultūras mantojumam jākļūst arvien pieejamākam ikvienam;
3. Sabiedrībai arvien nozīmīgāks kļūst kultūrvēsturiskās vides koptēls. Tā traumēšana ar nekvalitatīviem vides pieejamības risinājumiem rada konfliktu;

4. Saglabāšanas nolūkos, fiziska saskarsme un kultūras mantojuma brīvs lietojums var būt arī neiespējams. Tāpēc rūpīgi izvērtējamas tās situācijas, kurās strikti ierobežojumi ir objektīvi nepieciešami;
5. Vides pieejamības risinājums nedrīkst palikt par nodevu prasībām. Tam jāklūst kā jaunai un mantojuma vērtības nozīmi vairojošai iespējai;
6. Kultūras mantojuma pieejamības nolūkos visbiežāk ir iespējami kultūrvēsturisko vērtību netraucējoši pārveidojumi vai papildinājumi. Lai pie tādiem nonāktu, vispirms ir nepieciešamas zināšanas par vietas un objekta vēsturi, arhitektoniskām, mākslinieciskām, tehnoloģiskām vai arheoloģiskām vērtībām. Ir jāpārziņa objekta specifiku. Jācenšas pārveidojumu risinājumus radīt atgriezeniskus, vērtīgu substanci neiznīcinošus, kopējo vizuālo tēlu pēc iespējas mazāk ietekmējošus;
7. Vides pieejamības risinājumiem jābūt kvalitatīviem, atbilstoši vēsturiskās vides raksturam, tradicionālam materiālu lietojumam, amatniecības kvalitātei un dominējošai vides estētikai. Tie nav jāslēpj vai jāietver imitācijās, tie var atspoguļot savu mūsdienīguma raksturu;
8. Sabiedrībai ērtu kultūrvēsturiskās vides lietojumu vajag tūlīt, tāpēc dažkārt pieļaujami atgriezeniski pagaidu risinājumi, kas finansiāli un tehniski ir iespējami nekavējoties, bet tomēr ar apziņu, ka nākotnē tos aizstās ērtāki, tehnoloģiski labāki un estētiski augstvērtīgāki;
9. Jāapzinās, ka tehnikai un tehnoloģijām attīstoties vides pieejamības risinājumu dažādībā paveras jaunas iespējas;
10. Vides pieejamības risinājuma darbībai jābūt orientētai ilgtermiņā, ko ietekmē ieguldītie resursi, izpildījuma kvalitāte, ekspluatācijas īpatnības, uzturēšana un kopšana.